

Nauka o slovní zásobě 1

Jednotky slovní zásoby

lexikologie

- zkoumá slovní zásobu – souhrn všech slov určitého jazyka
- čeština má okolo milionu slov
- jádrem slovní zásoby jsou nejčastěji používaná pojmenování, ostatní slovní zásoba je podmíněná např. vzděláním, pamětí

individuální slovní zásoba:

- **aktivní** – slova, která jedinec aktivně používá ve své mluvě
- **pasivní** – slova, která jedinec zná, ale aktivně je nepoužívá

slovo = základní jednotka slovní zásoby

- označují, pojmenovávají určitou věc, skutečnost

- 1) **jednoslovná pojmenování**
- 2) **vícelslovná pojmenování** (sousloví) – vyjadřují jednu skutečnost více slovy (*šicí stroj*)
 - a) **odborný název** (termín)
např.: *kyselina sírová, skok o tyči, kočka domácí*
 - b) **frazologické spojení** (fráze) = ustálená spojení, často metaforická
 - nevětná (řčení) - *dopadnout bledě, mít pro strach uděláno*
 - větná:
 - pořekadla (*Bez peněz do hospody nelez*)
 - pranostiky – (*Březen za kamna vlezem*)
 - přísloví – (*Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá*)

Slova a sousloví:

- 1) **pojmenovávají** skutečnost (všechna plnovýznamová slova: *stůl, krychle, kvádr*)
- 2) **poukazují** na skutečnost (zájmena: *onen, my*)
- 3) vyjadřují **zvuky a pocity** (citoslovce: *fuj, kokodák*)
- 4) **gramatická slova** – svého významu nabudou ve větě (spojky, předložky, částice)
- 5) **vlastní jména** – nemají obecný význam, zpravidla se nezahrnují do slovní zásoby

Význam slova

Slovo má význam:

- 1) **Slovní** (lexikální)
 - věcný, obsahový význam slov (*pes = druh čtyřnohého savce*)
- 2) **Mluvnický** (gramatický)
 - slovo ho získává až po zapojení do věty, vyjadřuje různé mluvnické kategorie (pád, číslo...)
- 3) **Symbolický**
 - často se používá v přirovnáních
 - např. *proutek = pružnost; pířko = lehkost*
 -

Podle toho, které z těchto významů (1 nebo 2) slova vyjadřují, se rozlišují slova:

1. **lexikální** – pouze slovní význam (citoslovce, příslovce)
2. **lexikálně gramatická** – mají slovní význam a ve větě i mluvnický (ohebné slovní druhy)
3. **gramatická** – nemají sama o sobě význam, vyjadřují vztahy slov a vět (předložky, spojky, částice)